

KALENDÁR

OSOBNOSTÍ

a
ich

myšlienok

2026

SEIFERT
HEISENBERG
DESCARTES
GÖDEL
LEC
AMPÉRE

PAPINI
PIAGET
JEANS
Le FORT
LEIBNIZ
FOUCAULD

Ak

Ak jasnú myseľ nestratíš,
keď všetci navôkol blázniac obvinia ťa v zlosti,
v nevere iných ak sám dokážeš si veriť,
no zväžiť aj iných pochybnosti,

ak vládzeš čakať, neznaviac sa pritom,
ľžu neodpovieš, ak ťa oklamali,
nenávisť druhých nesplatíš tým citom,
no nebudeš sa tváriť dokonalý,

ak dokážeš sniť, nedat' však snom vládu,
myslieť, no dumy neurobiť cieľom,
do očí pozrieť víťazstvu i pádu,
a rovnaký byť k tým dvom nepriateľom,

ak zvládzeš počuť nožmi pokrivené,
v nástrahu bláznom priame svoje slová,

ak z ruín vecí, čo žil si len pre ne,
zodratou dlaňou tvoriť začneš znova,

ak dokážeš dať výhry na hromádku
a stavať všetko na jeden ťah kariet,
prehrať a začať znova od začiatku
a slova o tej strate neprevravieť,

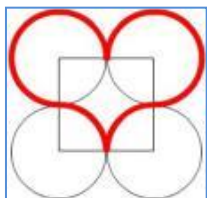
ak dokážeš dať povel srdcu, svalom,
nech slúžia ďalej, aj keď odumreli,
kráčať, keď nič už v tebe nezostalo,
len vôľa, ktorá vydržať im velí,

ak udržíš si hrdosť vraviac k davu,
prostotu zasa, kráľmi obklopený,

ak nezohne ti hnev, či priazeň hlavu,

ak napriek úcte nik ťa neprecení,

ak vtesnáš pritom do minúty prísnej,
šesťdesiat sekúnd behu z celej sily,
tvojou sa stane Zem i poklady z nej
a bude z teba človek, syn môj milý!

Báseň **Ak**,
Rudyard KIPLING
(30.12.1865 – 18.1.1936)

Jaroslav SEIFERT

(23.9.1901 – 10.1.1986)

Bol básnikom citu, porozumenia a fantázie. Jemnou poéziou vychválil život v jeho prekvapujúcich formách. Všestrannou improvizáciou vnášal do básní pokoj a slobodu. Mal silný vzťah k domovine, uplatňoval rozvinuté sociálne cítenie. Vyjadril nehu i vášne, túžby a rozmary, dojatie aj iróniu. Za poéziu, ktorá sviežou zmyslovosťou a mimoriadnou vynaliezavosťou dáva obohacujúci obraz ľudskej neprekonateľnosti a mnohotvárnosti získal (1984) Nobelovu cenu za literatúru. Seifertova poézia v zbierkach básní ponúka rôznorodé zdroje impulzov i premenlivé vyjadrenia zážitkov a predstáv: nostalgické spomienky na detstvo a mladosť (*Jablko z klína* 1933, *Jaro, sbohem* 1937), kultúrne hodnoty rodnej zeme (*Světlem oděná* 1940, *Kamenný most* 1944, *Píseň o Viktorce* 1950, *Maminka* 1954), melancholické motívy

životných bilancií (*Koncert na ostrově* 1965, *Odlévání zvonů* 1967), odrazy politických udalostí (*Morový sloup* 1972), obrazy citu a porozumenia (*Všechny krásy světa* 1982, *Býti básníkem* 1983). Mnoho jeho básní vyšlo samizdatom v zahraničí a bolo preložených do cudzích jazykov. Celoživotné básnické dielo Jaroslava Seiferta je dôkazom, že počúval svoj vnútorný hlas ako prejav poetického princípu, ktorý je s nami skoro vždy a všade.

Z myšlienok

- *Život už mě dávno naučil, že hudba a poezie jsou na světě to nejkrásnější, co nám život může dát. Kromě lásky ovšem.*
- *Poezie je s námi od počátků. Jako milování, jako hlad, jako mor, jako válka.*
- *Kdyby se mě někdo zeptal, co je báseň, na pár vteřin byl bych v rozpacích. A tak dobře to vím!*
 - *Necítím se svobodný, když píši, ale píši, abych se cítil svobodný... Když píši, snažím se nelhat.*
- *Musíme žít v souladu se skutečností, kterou poznáme, se skutečností, kterou jsme objevili vlastním srdcem, zkrátka nežít ve lži.*
- *Každý má žít a konat s plnou zodpovědností vůči sobě samému, vůči svým dětem a vůči společnosti. Každý má vidět svůj život v určitém historickém kontextu a nést za něj odpovědnost.*
- *Věřím, že hledat krásna slova je lepší než zabíjet a vraždit.*
 - *Překvapivá metafora je víc než zlatý prsten na ruce.*
 - *Víc než být – je milovat.*

Werner HEISENBERG

(5.12.1901 – 1.2.1976)

Nemecký teoretický fyzik, ktorý sa stal jedným z najmladších nositeľov Nobelovej ceny (1932). Spoznal, že atómové procesy sa nedajú znázorniť mechanickými modelmi ako deje v makrokozme. Pri sledovaní atómu pozorujeme frekvenciu a intenzitu vyžarovaného svetla. Nepatrný atóm sa stal nenázorným abstraktným útvarom fyzikálnych rovníc, matematicko-symetrickým tvarom. Formuloval matematický aparát maticovej formy kvantovej mechaniky (1925), vyjadril relácie neurčitosti v mikrosвете (1927; súčin neurčitosti polohy telesa a neurčitosti jeho hybnosti je väčší alebo nanajvýš sa rovná Planckovej konštante, to znamená, že je principiálne nemožné súčasne zmerať polohu aj hybnosť v tom istom čase

s úplnou presnosťou), navrhol model štruktúry atómového jadra skladajúceho sa z protónov a elektrónov a zdôvodnil teóriu jadrových síl. Vedel, že mikrosvet je určitým spôsobom maskou, ktorú na seba berie energia, keď sa chce stať hmotou. Kvantová mechanika otvorila bránu šírenia pohľadu na vzťahy medzi ľudským duchom a skutočnosťou. Cez druhú svetovú vojnu nespolupracoval na vojenských aplikáciách jadrovej fyziky. Nepristúpil na žiadne kompromisy so svojim svedomím. Neskôr viedol nukleárny výskum v ženevskom stredisku CERN. Usiloval sa aj o jednotnú teóriu poľa a skúmal filozofické problémy prírodných vied.

Z myšlienok

- *Mal som pocit, že sa pozerám cez povrch atomárnych javov na základ pozoruhodnej vnútornej krásy, ležiaci hlboko pod nim a dostal som takmer závrat pri myšlienke, že mám sledovať túto dokonalosť matematických štruktúr, ktoré príroda predou mnou rozostrela.*
- *Prírodné vedy nepopisujú a nevysvetľujú prírodu. Sú iba časťou hry medzi prírodou a nami. Popisujú prírodu, ako odpovedá našej metóde otázok... Ani vo vede už nie je predmetom výskumu príroda sama o sebe, ale ľudské skúmanie prírody.*
- *Pôvodným, prvotným jazykom, ktorý vzniká v procese vedeckého osvojovania si faktov, je pre teoretickú fyziku obvykle jazyk matematiky a zvlášť matematická schéma, ktorá fyzikom dovoľuje predpovedať výsledky budúcich experimentov.*
- *Ideály a geniálne myšlienky nie sú zodpovedné za to, čo z nich urobia ľudia.*
- *Život, hudba a veda budú, merané ľudskými mierami, vždy pokračovať... Krása je pevný súlad častí navzájom, aj s celkom.*
- *Nikdy nebude možné dôjsť iba racionálnym myslením k absolútnej pravde.*
- *Množstvo nevysvetliteľných javov sa zväčšuje vďaka procesu poznávania.*

René DESCARTES

(31.3.1596 – 11.2.1650)

Francúzsky filozof, matematik a prírodovedec. Vyštudoval právo a medicínu v Poitiers. Viac ako desať rokov slúžil ako jazdecký dôstojník vo vojskách rôznych potentátov. Cestoval po Nemecku, Švajčiarsku a Taliansku. Usadil sa v Holandsku. Svoju racionalistickú analytickú metódu rozpracoval do novej metodológie a teórie vedy. Vyvrcholením bola slávna **Rozprava o metóde** (1637). Štyri základné pravidlá karteziánskej metódy boli: **pravidlo metodologickej pochybnosti** (za pravdivé považovať iba to, čo je v myšli jasné, zreteľné a evidentné;

chrániť sa pred prenáhlením a predpojatosťou); **pravidlo analytického postupu** (rozkladať zložité na čo možno najjednoduchšie); **pravidlo syntézy** (postupovať od ľahšieho k ťažšiemu, zhrnúť vzťahy a závislosti od jednoduchých až k najzložitejším); **pravidlo kontroly** (dbať pri riešení každej otázky na to, aby sa prihliadalo na jej rozličné súvislosti a aspekty; zaistiť úplnosť skúmania).

Descartes navrhol označovať známe aj neznáme veličiny písmenami, napr. $a, b, c, \dots x, y, z$.

Zaviedol označovanie mocnín tak, že mocniteľa písal vpravo hore od mocnenca, napr. a^3, a^4 ;

rovnosť značil znakom ∞ . Ukázal geometrické konštrukcie, ktoré zodpovedajú operáciám $+$, $-$, \cdot ,

$:$, $()^2$, $\sqrt{\quad}$. Priradľoval dĺžku ku každému číslu, bez ohľadu na to ako vzniklo. Dal mocný impulz

riešiť geometrické úlohy počítaním a skúmať vlastnosti kriviek i priestorových útvarov algebraicky. **René Descartes** považoval ľudský rozum za rozhodujúci zdroj poznania. Celým svojím dielom zdôraznil jeho autoritu. Uznával ideu Boha, nekonečna, dokonalosti. Prírodné javy zodpovedne pozoroval, meral a na vysvetlenie používal matematické úvahy. Snažil sa vytvoriť "univerzálnu matematiku", ktorou by exaktne vystihol všetky stránky skutočnosti. V jeho predstavách sa algebraická rovnica stala základným pilierom analytickej geometrie, pomocou rovníc možno riešiť otázky geometrie.

Z myšlienok

- *Všetko, čo svojimi zmyslami prijímam z vonkajšieho sveta, by mohol byť klam, všetko, čo môžem myslieť, môže byť nesprávne – ale v pochybovaní som si istý sebou ako myšliacou bytosťou... **Myslím, teda som...** Poznávanie pravdy je zdravie ľudského ducha.*
- *Nesmieme predpokladať, že všetko je tu kvôli nám... Jedine príroda robí veľké veci zadarmo.*
- *Mám v sebe ideu Boha ako nekonečnej, všemohúcej a všetko poznajúcej bytosti... Je nemysliteľné, aby ma chcel pravdu milujúci Boh klamať a podvádzať pred mojim zrakom tento svet len ako klamný prelud...*
- ***Ideu Boha alebo najvyššieho dokonalého bytia som našiel v sebe s rovnakou istotou ako ideu nejakého tvaru alebo čísla.***
- *Tých, čo odhalujú vedecké pravdy, možno porovnať s boháčmi, ktorí tým rýchlejšie bohatnú, čím sú bohatší.*
- ***Chcem nájsť novú cestu poznania. Tá cesta je: pokus a úvaha.***
- *Vtedy, keď začnem premýšľať, nachádzam seba a svoje myslenie ako niečo veľmi zodpovedné, ale i slobodné, ale aj isté.*
- *Aritmetika, geometria sú oveľa spoľahlivejšie než ostatné náuky, pretože jedine tieto sa zaoberajú takým jasným a jednoduchým predmetom, že vôbec nepripúšťajú, čo sa skúsenosťou ukázalo ako neisté, ale úplne spočívajú na dôsledkoch vyvedených rozumovým zdôvodnením.*
- *Porovnával som tajomstvá prírody so zákonmi matematiky. Bol som a som presvedčený, že ten istý kľúč otvára dvere k pochopeniu jedného aj druhého.*
- ***Je v povahe nekonečného, že nemôže byť pochopené nami, ktorí sme koneční.***

Kurt GÖDEL

(28.4.1906 – 14.1.1978)

Vo vedeckej oblasti dosiahol najslávnejšie matematické výsledky 20. storočia. Jeho vety, o neúplnosti formálnej teórie a nemožnosti dokázať bezospornosť formálnej teórie v rámci jej formalizmu, spôsobili zásadné zmeny nielen v logike a vo filozofii matematiky. **Gödel** dokázal, že každý logický systém obsahujúci formalizovanú rekurzívnu aritmetiku je buď sporný alebo obsahuje nejakú nerozhodnuteľnú formulu. Dokázal, že axioma výberu je nezávislá od ostatných axióm teórie množín (1935–1940). Tiež ukázal, že hypotéza kontinua je bezosporná. Vyriešil Einsteinove rovnice gravitačného poľa (1949), publikoval tri odborné práce o problémoch relativistickej kozmológie. **Gödel** ukázal,

že neexistuje všeobecná efektívna metóda s konečným počtom operácií, aby sme mohli všetky formule považovať za dokázané. Matematicky presne môže byť dokázané, že v každom konzistentnom formálnom systéme, ktorý obsahuje určitú časť konečnej teórie čísiel, existujú nerozhodnuteľné aritmetické vety a konzistencia žiadneho takéhoto systému nemôže byť dokázaná v tomto systéme. Ak aj nenachádzame spor, to neznamená, že spor neexistuje. **Gödel** ukázal, že nie je možná úplná formalizácia nášho poznávania založená na dedukcii zo systému prijatých axióm. Ľudský duch bude asi vždy v reálnej skutočnosti nachádzať svojimi myšlienkovými predstavami také zložité štruktúry, že na ich usporiadanie nebudú úplne stačiť žiadne ním konštruované konečné matematicko-logické formuly alebo filozoficko-metodologické sústavy. Ukázalo sa, že bohatstvo matematických teórií nemožno úplne odhaliť axiomaticky. Systém logických formúl exaktnej matematickej teórie môže vystihnúť iba časť skutočného sveta, ktorý spoznávame ľudskou inteligenciou. Nerozhodnuteľnosť niektorých tvrdení nie je absolútna, ale je viazaná na príslušný systém axióm s danou logikou. Aj keď budeme naďalej skúmať základy matematiky, konštruovať nové systémy axióm i nové dôkazové metódy, ani formalizácia ani axiomatizácia nám však „kameň mudrcov“ neprinesú. Stále sa vytvárajúca neistota zostane neodstrániteľnou súčasťou aj v matematike.

Z myšlienok

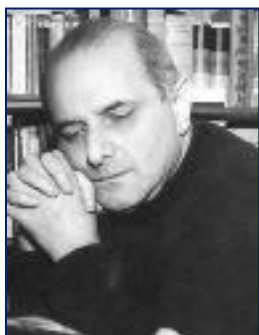
- *Nie je možné dokázať bezospornosť formálneho systému dôkazovými prostriedkami, ktoré sú v skúmanom systéme formalizované.*
- *Matematika nevyrastá z jazyka, ale jazyk je možný len vďaka matematike.*
- *Som presvedčený, že matematické pojmy tvoria svoju vlastnú objektívnu realitu, ktorú nemôžeme ani stvoriť ani zmeniť, len vnímať a popisovať.*
- *Matematika popisuje mimozmyslovú skutočnosť, ktorá existuje nezávisle na aktoch aj na dispozíciách ľudskej mysle a je iba vnímaná ľudskou myslou a to vnímaná pravdepodobne veľmi neúplne.*

- *Ak existuje vôbec niečo ako tvorenie v matematike, potom to, čo akákoľvek veta robí, je, že práve obmedzuje slobodu tvorenia. Avšak to, čo obmedzuje, musí evidentne existovať nezávisle na tvorení.*
- *Hlavnou funkciou matematiky (ako každého pojmového myslenia) je dostať pod kontrolu obrovskú rozmanitosť jednotlivostí sveta.*

Stanislaw Jerzy LEC

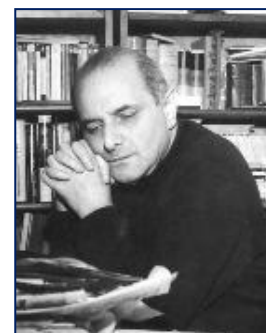
(6. 3. 1909 – 7. 5. 1966)

Poľský básnik, satirik–aforista, vytvoril syntézu lyriky a satiry, stal sa majstrom filozofického paradoxu. Pôvodom bol barónom de Tusch–Letz. Vo Viedni vyštudoval gymnázium, vo Lvove práva (1933). Žil vo Varšave. Vydal zbierky básní (napr. *Jeruzalemský rukopis, Ábelovi a Kainovi*), súbory frašiek a aforizmov (napr. *Život je fraška, Cynikova prechádzka*). Medzi jeho najznámejšie diela patria *Neučesané myšlienky, Z tisíc a jednej frašky*. Bol uznávaným autorom epigramov, vtipný, uštipačný, rýpavý, politicky i moralisticky útočný, melancholický, ... Mnohé jeho slovné povzdychnutia, invektívy, vtipné výpady i pseudopravdy zostanú nezabudnuteľné pre svoju ostrú tragikomickú hranu, ktorá ukazuje, že satira je smrteľne vážna vec. Lecove myšlienky sa postupne menia na aforistický liek, potrebný pre celú zjednocujúcu sa Európu.

Z myšlienok (neučesaných)

- **Prečo klamú tí, ktorí nepoznajú pravdu?**
- *Smieme sa rozchádzať s pravdou? Áno, ak ju predstihujeme.*
- *Niekedy sa lož tak priblíži pravde, že v medzere medzi nimi ťažko žiť.*
- *Možno sa prepočítať, keď sa s ničím nepočíta?*
- **Hrozné číslo: anonymná nula.**
- *Z radu núl sa ľahko urobí reťaz.*
- *Nejedna nula si myslí, že je elipsou, po ktorej sa točí svet.*
- *Nesúhlasím s matematikou. Domnievam sa, že súčet núl dá strašné číslo.*
- *Niektorí vidia pravým a ľavým okom to isté a myslia si, že to je objektivizmus.*
- **Keď musí všetko súhlasiť, musí niečo nesúhlasiť.**
- *Nebud' snob! Neklam vtedy, keď sa pravda lepšie vypláca.*
- *Rozprávaj múdro, nepriateľ načúva.*
- *Keď sa prevoláva: Nech žije pokrok – vždy sa spýtaj: Pokrok v čom?*
- *Väčšina ľudí je vždy na strane väčšiny.*
- **Skráťme meter. Budeme väčší.**
- *Ľudia sú si čoraz bližší, svet sa preľudňuje.*
- *Bud' me ľuďmi aspoň tak dlho, pokiaľ veda neobjaví, že sme niečím iným.*
- *Návrat do jaskýň je nemožný, je nás priveľa.*
- *Majte na pamäti, že človek si nemôže vybrať: musí byť človekom!*
- *Niet nových smerov, je len jeden: od človeka k človeku.*
- **Analfabeti musia diktovať.**
- **Trpaslíkom sa musí klaňať veľmi hlboko.**
- *Dno je dnom, aj keď je obrátené nahor.*
- *Nestačí hovoriť k veci, treba hovoriť k ľuďom.*
- *Všetko je v ľudských rukách. Preto sa musia často umývať.*
- *Niektoré charaktery sú nezlomné, pretože sú pružné.*
- **Svedomie mal čisté. Nepoužitie.**

- **Nevypytuj sa Boha na cestu do neba, lebo ti ukáže najťažšiu.**

Až stratím vtip, budú ma považovať za filozofa.

André Marie AMPÉRE

(22.1.1775 – 10.6.1836)

Francúzsky matematik a fyzik objasnil pojem elektrického prúdu, definoval smer prúdu ako smer pohybu kladného elektrického náboja. Objavil, že dva rovnobežné vodiče so súhlasne orientovanými elektrickými prúdmi sa navzájom priťahujú. Ukázal, že cievka s prúdom je vo svojich účinkoch rovnocenná stálemu magnetu. Zaviedol pojmy solenoid, galvanometer, odlíšil pojmy prúd a napätie, ukázal možnosť prevedenia magnetických javov na javy elektrické. Za práce v teórii diferenciálnych rovníc bol menovaný za člena parížskej Akadémie (1814). Skoro dvadsať rokov trvalo pôsobil na Polytechnickej škole v Paríži, potom až do konca života bol profesorom experimentálnej fyziky na Collége de France. Okrem matematiky, fyziky, chémie a botaniky sa zaoberal jazykovedou, psychológiou, filozofiou prírody. Pokúsil sa o klasifikáciu vedy. Vynikal hĺbavosťou, všestrannou vzdelanosťou, pracovitosťou. V Paríži na zasadnutí Medzinárodného elektrotechnického kongresu (1885) pomenovali na jeho počesť jednotku intenzity elektrického prúdu – **ampér**.

Z myšlienok

- *My čo zbierame plody práce géniov, ale nedelíme sa s nimi o slávu, mali by sme sa podľa mojej mienky usilovať o to, aby sme zredukovali na minimum počet princípov vysvetľujúcich všetky fyzikálne javy.*
- *Najprv pozorovať skutočnosť, meniť jej okolnosti ako je len možné, spojiť túto prácu s presným meraním, z toho odvodzovať všeobecné zákony založené na experimentoch, dedukovať z týchto zákonov, nezávisle na hypotézach o povahe síl vytvárajúcich skúmané javy, matematické hodnoty týchto síl.*
- ***Veda má slúžiť blahu a pokroku ľudstva.***
- *Pred svetom som dosiahol slávu. Avšak Boh mi chcel ukázať, že všetko je márnosť – okrem milovať ho a slúžiť mu.*
- *Študuj veci tohto sveta, je to povinnosť vyplývajúca z tvojho povolania. No pozeraj na ne iba jedným okom, druhé zameraj trvalo na večné svetlo! Počúvaj učencov, ale iba jedným uchom!... Piš len jednou rukou, druhou sa pridržaj Božieho rúcha, tak ako sa dieťa drží otcových šiat... Bez tohto poistenia sa by si narazil nepochybne hlavou do múru.*

Giovanni PAPINI

(9.1.1881 – 8.7.1956)

Potajomky pokrsteného chlapca sa postupne dotkla ruka zarytého neverca i svätice lásky. Aj keď bol búrlivák a voľnomyšlienkar, začal čítať evanjelia. Taliansky intelektuálny spisovateľ, literárny kritik, esejista, prešiel nepokojom svojho ducha nielen stanoviskami pragmatizmu, orientálneho mysticizmu, ateizmu, ale aj bojovného katolicizmu. Písal knihy (napr. *Ohraničený človek*, *Posledný súd*, *Diabol*), aby znovuobjavoval nielen pravdu, dobro a krásu, ale aj obnovoval tvorivosť ľudského ducha. Svojim literárnym dielom *Život Krista* (1921) chcel priblížiť svojej dobe najodvážnejšieho revolucionára, ktorý stále žije v evanjeliom odkaze, v apoštolskej

tradícii a v rozvíjajúcej sa Cirkvi. Formou epizód i ortodoxných výkladov, vlastných úvah a konfrontácií i osobnými meditáciami pripravil nielen sebe pocit večne žijúcej lásky premeniacej z Kristovej božskej i ľudskej osobnosti. Stal sa bláznom pre Ježiša Krista – neobyčajného človeka smerujúceho k večným hodnotám lásky, bláznom medzi múdrymi sveta, ktorí nevytušili hodnotu kresťanského posolstva celej Zemi. *Svet dnes hľadá skôr pokoj ako slobodu a niet bezpečnejšieho mieru ako pod jarmom Kristovým.*

Z myšlienok

- *Aby človek mohol vzlietnuť, musí najprv pokľaknúť.*
- *Ľudia sa nemôžu zaobísť bez troch vecí – bez chleba, zdravia a nádeje na lepší život. Bez ostatných vecí sa udržia.*
- *Bez inteligencie by hlúposť nemala zmysel.*
- *Inteligencia sama nestačí. Treba premeniť dušu, aby sme dosiahli šťastie. Šťastie nie je nezmyselným snom, ale je to sen večne uskutočniteľný a nám všetkým na dosah ruky. Inteligencia nám má pomáhať pri jeho dosiahnutí.*
- *Budovať ducha značí stavať kameňmi pravdy.*
- ***Každá doba musí napísať svoje evanjelium.***
- *Spása sveta je v rukách kňaza. Kresťanstvo je jediný liek, ktorý môže uzdraviť ľudstvo a kňaz je jediný lekár, ktorý ho môže rozdávať.*
- *Z večného zápasu medzi nenávisťou a láskou má zostať aspoň rovnováha – spravodlivosť.*
- *Moderné vražedné hodnoty, ktoré nám zakrvavili ruky a otrávil srdce, musíme nahradiť hodnotami večnými.*
- ***Jediná voľba, ktorú má človek, je Boh alebo Ničota.***
- *Nie všetci svätci začali dobre, ale všetci dobre skončili.*
- *Kristus je začiatok a koniec, je priepasťou božského tajomstva uprostred zlomu ľudských dejín.*
- *Potrebujeme len teba, Ježišu Kriste, jedine Teba a nikoho iného. Jedine Ty, ktorý nás miluješ, môžeš nám dať tú spásu a to dobro, ktoré ľudí zachraňuje. Všetci Ťa potrebujú, aj tí, ktorí o tom nevedia, ba tí ešte väčšmi ako tí, ktorí o tom vedia. Veľká skúška sa chýli ku koncu. Ľudia sa vzdialili od evanjelia a našli zúfalstvo a smrť. Teraz my zúfali nemáme nič iné iba nádej na Tvoj návrat.*

Jean PIAGET

(9.8.1896 – 16.9.1980)

Švajčiarsky vývojový epistemológ, syn profesora stredovekej literatúry, vyštudoval prírodné vedy na univerzite v Neuchâтели a v Zürichu. Bol profesorom psychológie na univerzite v Ženeve (1929 – 1975), profesorom genetickej psychológie na Sorbonne v Paríži (1952 – 1964). Spoznal, že detské myslenie je iné ako u dospelých. Podľa neho sú tieto vývojové etapy poznávacieho procesu: **Senzomotorické štádium** (od narodenia do 2 rokov života): deti poznávajú svet zážitkami pomocou pohybu a zmyslov a získavajú vedomie stálosti objektov. **Predoperačné štádium** (od 2 do 7 rokov): používanie jazyka, egocentrické myslenie. **Štádium konkrétnych operácií** (od 7 do 12 rokov): dokážu logicky premýšľať o konkrétnych udalostiach, pochopenie stálosti počtu, množstva a hmotnosti. **Štádium formálnych operácií** (12 rokov

a viac): dieťa dokáže logicky myslieť o abstraktných pojmoch. Tieto etapy sú časovo i obsahovo približné s veľkými variáciami medzi rôznymi deťmi. Každá etapa je charakterizovaná určitými poznávacími štruktúrami, ktoré sa po vyhodnotení nahromadených chýb preorganizujú (často podvedome) na iné myšlienkové štruktúry vyššieho stupňa. Rozhodujúcim kritériom je vzťah poznania a skutočnosti, lebo vedomie a konanie sú dva od seba neodlúčiteľné čiastkové aspekty jednej jedinej reality. **Piaget** vydal viac než 60 kníh a niekoľko stoviek článkov (*Nárast logického myslenia od detstva po dospelosť*; *Triedy, vzťahy a čísla*; *Psychológia inteligencie*; *Štrukturalizmus*; *Biológia a vedomosti*, *Genéza elementárnych logických štruktúr*, *Múdrosť a ilúzie filozofie*). Vypracoval model vysvetľujúci vývoj ľudského myslenia, pochopenie priestoru a času, rozvinutie schopností abstraktného myslenia a možností logických myšlienkových operácií. Ovplynul mnohé postupy vzdelávania smerom k tvorivému a konštruktivistickému prístupu (aby učiteľ sprevádzal dieťa pri jeho vlastnom objavovaní sveta, lebo poznať znamená vytvárať), vybudoval genetickú epistemológiu (všeobecnú teóriu poznávania).

Z myšlienok

- *Fakt nikdy nejestvuje v čistom stave, ale je vždy nerozlučne spätý s interpretáciou.*
- *Každý mysliaci človek prijíma alebo si vytvára nejakú filozofiu aj vtedy, keď sa na svoju koncepciu celku a chápanie hodnôt pozerá ako na približné a osobné.*
- *Je isté, že človek žije, zaujíma stanoviská, verí v mnohé hodnoty, hierarchizuje ich, a takto dáva zmysel svojej existencii voľbami, ktoré ustavične prekračujú hranice jeho skutočného poznania.*
- *Sú to dejiny vedy, ktoré rekapitulujú vývoj jednotlivca.*
- *Schopnosť myslenia vzniká v konaní a hrách skorého detstva... Logika vzniká zo všeobecnej koordinácie konania.*
- *Prvý tucet rokov života je najplodnejším a najtvorivejším obdobím ľudského života. Vtedy sa formuje nástroj rozumu.*
 - *Aktivita je tam, kde žiak znovu objaví alebo znovu zostrojí pravdu svojou činnosťou, buď v pokusoch alebo v samostatnom premýšľaní.*
 - *Teórie sú pomíňajúce, ale problémy sú trvalé.*
 - *Môže byť viacero názorov, ale iba jedna pravda.*

James H. JEANS
(11.9.1877 – 17.9.1946)

Anglický matematik, fyzik a astronóm, vyštudoval matematiku, fyziku aj právo v Cambridgi, stal sa profesorom na univerzite v Princetone, pracoval na observatóriu na Mt. Wilson. V rokoch 1925–1927 bol prezidentom Kráľovskej astronomickej spoločnosti. Vedecky pracoval v oblasti dynamiky hviezdnych sústav, teórie vnútornej stavby hviezd a kozmogónie. Vznik planét vysvetľoval slapovou (katastrofickou) teóriou. Predpokladal vznik energie vo hviezdach premenou hmoty. Bol pôsobivým popularizátorom astronómie. Od filozofov požadoval, aby sa najprv spýtali, čo veda doteraz o veci vie. Spoznal, že pre jasné, úplné, ale aj prirodzené vysvetlenie prírodných javov je najlepší výklad matematický, vyjadrenie v pojmoch a výrazoch matematiky. Zdá sa, že príroda sa riadi matematickým rozumom, akoby bol vesmír dielom rýdneho matematického mysliteľa.

Z myšlienok

- *Prichádzame na to, že vesmír dosvedčuje stopy plánujúcej a kontrolujúcej moci, ktorá má dačo spoločné s našim osobným duchom. Nejde tu, pokiaľ sa nám to doteraz podarilo odkryť, o cit, morálnosť alebo estetické cítenie, ale ide o tendenciu myslieť takým spôsobom, ktorý sme pre nedostatok lepšieho výrazu nazvali matematickým.*
 - *Konečná pravda pozorovaného javu je v jeho matematickom vyjadrení. Ak je toto vyjadrenie dokonalé, poznáme jav presne.*
- *Matematický vzorec nám nikdy nemôže povedať, čo tá vec je, ale iba ako sa chová; môže nám iba určiť predmet jeho vlastnosťami.*
- *Iba matematik má nádej, že raz úplne porozumie odvetviám vedy, ktoré odkrývajú tajomstvá Vesmíru: teóriu relativity, kvantovú teóriu a vlnovú mechaniku.*
 - *Prúd vedomostí smeruje k matematickej skutočnosti. Vesmír sa nám začína javiť skôr ako veľká myšlienka než ako veľký stroj.*
- *Každý má právo odvodiť si svoje vlastné názory z faktov, ktoré mu predkladá moderná veda.*
- *Moderná vedecká teória nás núti uvažovať o stvoriteľovi ako o niekom, kto pôsobí mimo čas a priestor, ktoré sú súčasťou stvorenia, rovnako ako umelec je mimo svoje plátno.*

Gertrud von Le FORT

(11.10.1876 – 1.11.1971)

Gertrud von Le Fort - celým menom Freiin Gertrud Auguste Lina Elsbeth Mathilde Petrea von le Fort, písala poviedky, romány, poéziu a eseje s prevažujúcou ženskou tematikou (postavenie ženy v kresťanskom prostredí). Ženy vníma vo všeobecnosti ako strážkyne života, zosobnenie obetavej lásky súcitu a ochoty odpúšťať. Uzerala, že pevná viera pre presvedčenie, že ľudské poslanie je určené láskou, založenou na viere v Boha, ktorý sa stal človekom, je podstatnou súčasťou

humanity ľudskej spoločnosti. G. Le Fort patrí k najznámejším katolíckym spisovateľkám 20. storočia. Získala (1952) tzv. Gottfried-Kellerovu cenu a neskôr bola vyznamenaná *Veľkým krížom s hviezdou* za zásluhy o nemeckú literatúru.

Z myšlienok

Zrada náboženstva vlečie so sebou zradu kultúry. Západná kultúra bude žiť práve tak dlho ako západné náboženstvo.

Každé utrpenie na zemi je posvätené Božou láskou.

Spravodlivosť je iba v pekle, v nebi je milosť a na zemi kríž.

Čím je hlučnejší náš svet, tým mlčanlivejší sa zdá Boh.... Mlčanie je rečou večnosti, hluk hlasom pomínutelnosti... Keď Boh dlho mlčí, chystá sa prehovoriť...

Diabol môže poskytnúť všetko, okrem lásky.

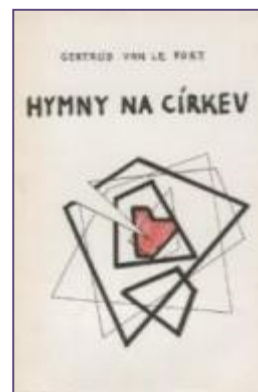
Láska nemôže zahnúť. Vždy si nájde nejakú cestu, aby sa zachránila.

Najväčším víťazom nad všednosťou života je materská láska, ktorá je úplne pohltená dennými starosťami.

Svet síce možno pohnúť mužskou silou, ale požehnať ho možno len v znamení ženy.

Ak sa žena odhalí, padá jej mystérium.

*Ženy sú sfingy, ale nie mlčiace.
Na každom kroku prezrádzajú svoje tajomstvá.*

Gottfried Wilhelm LEIBNIZ

(1.7.1646 – 14.11.1716)

Posledný polyhistor, nemecký učenec a organizátor vedeckého života. Vyštudoval matematiku, filozofiu i právo. Pôsobil ako diplomat, dvorný radca i knihovník. Debatoval a dopisoval si s významnými osobnosťami vedy a politiky vtedajšieho sveta. Zachovalo sa najmenej 15 tisíc jeho listov. Zaoberal sa aj históriou, lingvistikou, geológiou, teológiou. Písal filozofické pojednania i právne úvahy. Získal povesť univerzálneho génia. Leibniz chcel vytvoriť univerzálny jazyk, všeobecný myšlienkový algoritmus, ktorým by získaval správnu odpoveď na každú otázku. Systematicky sa zamýšľal nad vlastnosťami matematických funkcií. Odhalil, že je možné vyjadriť konečné ako nekonečný súčet veličín nekonečne malých. Medzi rokmi 1673–1676 objavil diferenciálny a integrálny počet. Výsledky publikoval v dielach *Nová metóda o najväčších a najmenších veličinách* (1684), *O skrytej geometrii a analýze nedeliteľných a nekonečných veličín* (1686). Jeho terminológia a symbolika sa ujala. Ďalší učitelia rozvinuli celú teóriu a jej aplikácie. Leibniz zaviedol napr. symbol pre delenie $:$, pre násobenie \cdot , pre diferenciál dx , pre integrál \int a celý rad ďalších. Zostavil mechanický stroj, ktorý nielen sčítal a odčítal, ale aj násobil i delil. Predviedol ho v Paríži. (1643). Neskôr počítačový stroj zlepšoval a dosiahol, že sa na ňom dalo i umocňovať a hľadať aj druhú i tretiu odmocninu. Leibniz je uznávaným predchodcom počítačovej éry ľudstva.

Z myšlienok

- *Viac ako čokoľvek iné ma tešila tá skutočnosť, že som pracoval nie podľa cudzích myšlienok, ale podľa vlastných sklonov.*
- *Kedykoľvek sa naučím niečo nové, hneď uvažujem, či by sa z toho nedalo niečo vyťažiť pre život.*
- *I keď patríam k tým, ktorí sa dôkladne zaoberali matematikou, neprestal som od svojej mladosti uvažovať i filozofii, pretože sa mi zdalo, že má prostriedky pre to, aby sa jasnými dôkazmi zistilo niečo spoľahlivé.*
- *Tí, ktorí sa radi zaoberajú detailmi vedy, opovrhujú abstrakciou a všeobecným výskumom. Tí, ktorí prehľbujú princípy, zriedka vniknú do jednotlivostí. Ja si vážim rovnako obidve, lebo som zistil, že analýza princípov slúži na vyjadrenie detailov.*
- *Umenie je najvyšší výraz akejkoľvek vnútornej a neuvedomenej aritmetiky... Hudba je radosť duše, ktorá robí výpočty, sama si toho nevšimajúc.*

Dával som prednosť vede a umeniu, pretože ony neustále zvyšujú slávu božiu a ľudské blaho... Veda a remeslo sú skutočnými pokladmi ľudského rodu, pretože pomocou nich umenie premáha prírodu a civilizované národy sa líšia od barbarských... Od detstva som mal rád vedu, zaoberal som sa ňou a mal som šťastie...

- *Usiloval som sa písať tak, aby študujúci mohol vždy vidieť vnútorný základ študovaného predmetu, aby mohol objaviť zdroj objavu a teda do všetkého vniknúť tak, ako keby to bol vymyslel sám.*
- *Je nedôstojné pre nadaného človeka, aby ako otrok strácal hodiny života pri výpočtoch, ktoré určite bolo možné zveriť ľubovoľnej osobe, pokiaľ by pre to použila stroj.*
- *Som natoľko pre aktuálne nekonečno, že namiesto, aby som pripustil, že sa ho príroda desí, ako sa bežne hovorí, som presvedčený, že ho má v obľube všade, aby lepšie zdôraznila dokonalosti svojho tvorcu.*

Milovať znamená radovať sa zo šťastia druhého.

Charles de FOUCAULD

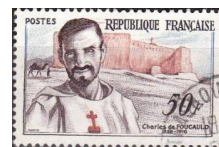
(15.9.1858 – 1.12.1916)

Pochádzal z francúzskej aristokratickej rodiny. V škole ho považovali za lenivého a výstredného. Bol sveták a sukničkář. Ako absolventa vojenskej školy ho poslali do Alžírsku, tam bol pre nedisciplinovanosť degradovaný. Vydal sa na expedíciu po Maroku, veľmi na neho zapôsobil islam. Vo veku 26 rokov získal za výsledky svojho bádania zlatú medailu *Parížskej geografickej spoločnosti*. Stretnutie s istým kňazom mu pomohlo objaviť vieru v Boha (1886). Počas putovania po Svätej Zemi, keď žil aj niekoľko rokov ako pustovník pri Nazarete v Palestíne, sa zamiloval do chudobného života Ježiša Krista, a rozhodol sa vstúpiť do komunity trapistov, ktorí ho poslali do Sýrie. Po kňazskej vysviacke (1901) sa presťahoval do Maroka, kde žil aj ako pustovník v chatrči z bahna a rákosia, od r. 1904 sa úplne oddal

misionárskej práci na Sahare v Alžírsku a zároveň desať rokov študoval jazyk a kultúrne tradície Tuarégov. Podarilo sa mu vypracovať pre nich gramatiku a slovník. Pri ozbrojenom útoku povstalcov ho zastrelili. Bol (2005) v katolíckej cirkvi prehlásený za blahoslaveného mučeníka.

Z myšlienok

- ***Pane Bože, ak si, daj mi to vedieť.***
- *Keď som uznal, že Boh existuje, nemohol som konať inak, než žiť pre neho.*
- *Vzdávať Bohu slávu je pre človeka najväčšie dobro.*
- *Ak úprimne milujeme Pána, žijeme viac v ňom ako v sebe samých. V okamihu, keď niekto začne hľadať len samého seba, prestáva milovať. Keď môžeme trpieť a milovať môžeme veľa; ba dokonca najviac z toho, čo sa dá na zemi urobiť.*
- *Čo je to milovať? Chcieť iba jednu vec, žiť iba pre jednu vec: pre dobro milovaného.*
- *Láska chce byť vyjadrená... Odovzdanosť je požiadavkou lásky.*
- *Láska sa nezakladá na pocite, že milujeme, ale na vôli chcieť milovať. Ak chceme milovať, tak milujeme. Ak chceme nadovšetko milovať, potom milujeme nadovšetko.*
- ***Láska všetko zabúda, všetko odpúšťa bez výhrad.***
- *Ľuďom môžeme urobiť nesmierne veľa dobrého bez slov, bez kázania, bez rozruchu, mlčky a dobrým príkladom.*
- *Mlčanie treba zachovávať, ako sa len dá. Musíme ho však prerušiť, keby to na mojom mieste urobil Ježiš, a tak, ako by to urobil on.*
- *Štúdiom kníh sa hľadá Boh, modlitbou sa nachádza.*
- *Nie som tu preto, aby som priviedol Tuarégov ku kresťanstvu, ale preto, aby som im porozumel. **Boh nás všetkých privíta, ak si to zaslúžime.***

fr. Ch. de Foucauld

PF 2026

Pre priateľov a priaznivcov spomienkových kalendárov
zostavil **Dušan JEDINÁK** z Topoľčian.

